

кордоцентризм, вірність, самопожертва тощо. Разом із тим, жінка-мати має бути освіченою, розуміти музику, письменство, історію, знати українські народні звичаї та ремесла, адже саме вона, мати, дуже часто була й першою учителькою власних дітей.

Формування рівноправного з чоловіками доступу жінок до вищої освіти в Галичині відбувалось на тлі зіткнення поглядів прибічників жіночої рівності в усіх сферах духовного життя з одного боку, та прихильників галицького традиційного устрою з іншого, які достатньо зверхньо ставились до соціальних прагнень жінок, скептично оцінювали їхні інтелектуальні та творчі інтенції. Проте реалії ХХ ст. все ж внесли зміни у гендерну свідомість галицького соціуму. В середовищі української інтелігенції Галичини поч. ХХ ст. склалися такі основні напрями професійної самореалізації жінки, як вчителювання (у початкових школах, гімназіях, жіночих учительських семінаріях, згодом Вищому музичному інституті ім. М.Лисенка та його філіях), творча виконавська діяльність (театральна діяльність, вокальне та інструментальне виконавство), письменство.

Саме мистецтво було найбільш доступною жінці формою самовияву, творчої самореалізації. Першими на шлях професійної мистецької діяльності стали видатні галицькі жінки — письменниці О. Кобилянська, Н. Кобринська, Л. Українка, акторки — К. Рубчакова, І. Біберович, С. Федорцева, співачки Є. Зарицька, С. Крушельницька та інші. У кожній із обраних галузей мистецтва українські жінки досягли художніх вершин, разом із тим їм притаманна висока громадянська позиція: вони скрізь пропагували українське мистецтво, українську духовну культуру, утверджували власну національну та гендерну ідентичність, а також рівновартість української нації, українського мистецтва в світі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Агеєва В. Жіночий простір: Феміністичний дискурс українського модернізму: Монографія — К.: Факт, 2003. — 320с.
2. Енциклопедія українознавства. Словникова частина / за ред. В.Кубійовича — Львів, 1993. — Т.2. — С. 405–800.
3. Затварська Р. Корифеї галицьких театрів. — Коломия, 1997. — 86 с.
4. Кравець В.П. Історія гендерної педагогіки. — Тернопіль: Джура, 2005. — 240 с.
5. Комаринець О.І. Марія Сабат-Свірська про себе і свій час: Художньо-документальний нарис. — Львів: Каменяр, 1995. — 61 с.
6. Медведик П. Діячі української музичної культури (Матеріали до біо-бібліографічного словника) // Записки Наукового товариства ім. Т.Шевченка. Праці Музикознавчої комісії. — Львів, 1993. — Том СС ХХVI. — С. 370–455.
7. Медведик П.К. Катерина Рубчакова. — Київ: Мистецтво, 1989. — 103 с.
8. Михальчишин Я.В. З музикою крізь життя. — Львів: Каменяр, 1992. — 230 с.

Олег ВИННИЧУК

ДІЯЛЬНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНИХ ФІЗКУЛЬТУРНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ЯК ПЕРЕДУМОВА ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ СПОРТИВНОГО ПЕДАГОГА (ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ)

У статті подано ретроспективний аналіз процесу становлення та розвитку національних фізкультурних організацій, зокрема Українського Спортивного Союзу. Визначено його роль у формуванні професійної культури спортивного фахівця.

Фундаментальні зміни соціальних цінностей шляхом підвищення їх загальнолюдських пріоритетів, поширення процесів гуманізації на всі сфери людського життя викликали появу нових протиріч, зміну мислення, поглядів громадян України. Як свідчать реалії, проблеми розбудови держави, її соціально-економічного, морального, культурного розвитку, функціонування різних галузей життєдіяльності суспільства, зокрема освітньої, зумовлені неготовністю значної частини людей до діяльності в нових умовах, недостатнім рівнем їх освіченості та вихованості.

Фізкультурно-спортивні товариства в усі часи свого функціонування виступали в ролі синтезуючої ланки між школами і позашкільними навчально-виховними закладами та

соціально-громадськими інституціями. Окрім того, вони створювали необхідний простір для безпосереднього контакту з соціальним середовищем, тобто виконували і виконують ще й функцію соціального виховання молоді.

Сьогодні, коли повертаємося до національних систем виховання молоді, системи кадрового забезпечення, це питання є надзвичайно актуальним. Аналіз діяльності різних спортивних організацій, зокрема Українського Спортивного Союзу, дозволяє простежити генезис національного відродження українського народу, змінність форм та методів фізичного виховання, допоможе скорегувати окремі елементи сучасної підготовки фахівців для фізкультурно-спортивної галузі.

Близькими до нашого дослідження є напрацювання та наукові розробки ряду авторів, серед яких — О. Вацеба, Я. Боднар, Є. Приступа, В. Мороз, В. Леник, Б. Трофим'як.

Метою статті є ретроспективний аналіз становлення та розвитку Українського Спортивного Союзу, вивчення його ролі та значимості у процесі формування професійної культури спортивного фахівця, виховного потенціалу та можливостей використання ідей досвіду у сучасних умовах.

Ще з кінця XVIII ст. європейська наукова думка все прихильніше ставилася до проблеми виховання майбутнього покоління. Педагогічні погляди спрямовувалися до системи фізичного вдосконалення людини. Цьому сприяв і суспільний розвиток — посилений ріст промисловості, розвиток педагогічної науки, медицини, культури, піднесення національних рухів.

Із початком XX-го століття західноукраїнські землі, зокрема Східна Галичина, стали своєрідним П'ємонт у створенні єдиної української держави, були провісником національно-культурного пробудження. Значне місце в цьому процесі належало Українському Спортовому Союзу. Маючи за мету формування та розвиток національної свідомості молоді, виховання почуття гідності та шанобливого ставлення до національної історії, культури, він формував нову, національно свідому людину.

Аналізуючи наукові дослідження та архівні матеріали, ми прийшли до висновку, що головними причинами виникнення Українського Спортивного Союзу (УСС) були:

- а) процес національно-культурного відродження, який зумовив появу організацій, товариств, рухів, політичних партій державницького спрямування;
- б) напруженість українсько-польських відносин, що породжувала протистояння, вимагала створення організацій та товариств національного спрямування для відстоювання прав і свобод українського народу;
- в) зростання серед молоді популярності ідеї фізичного здоров'я і досконалості людини, що мало місце в аналогічних товариствах європейських країн;
- г) утвердження серед мас ідеї самостійної України, створення нових прогресивних політичних партій державницького характеру, які визначали ідеологічний зміст діяльності УСС.

В Українському Спортовому Союзі та в подібних йому організаціях утверджувалися гуманістичні принципи й норми стосунків між людьми, побудовані на дружбі, взаємній підтримці та допомозі, співробітництві, тобто ті, які є загальнолюдськими цінностями.

Український Спортовий Союз не був у структурі жодної політичної партії чи організації. Та попри це в ньому було чимало видатних діячів визвольних змагань 1918-1920 років, Українських Січових Стрільців та вояків Української Галицької Армії. Члени союзу стояли на національних засадах державотворення, могли належати до Організації Українських Націоналістів, дехто з членів використовував спортові клуби УСС як прикриття від польської влади.

У статті члена УСС Ярослава Гладкого “Ідея та суть спортивного виховання та ми” йдеться: “Спортове виховання в українському спортовому клубі повинно бути сього роду, щоби сприяло вихованню молоді на державотворчих громадян-патріотів та щоби виробляло національну гідність та окремішність” [1]. Отже, є зрозумілим, що з погляду ідейно-політичної спрямованості УСС під прикриттям спорту прагне виховати справжніх здорових не тільки тілом, а й духом, патріотів своєї нації.

У діяльності Українського Спортивного Союзу ми виділяємо два періоди:

Перший період — 1923–1930 роки, тобто з початку заснування Спортової Секції при товаристві “Сокіл-Батько” і до впровадження польською владою “пацифікації” Галичини.

Другий період — від запровадження “пацифікації” до повної ліквідації Українського Спортивного Союзу 4 серпня 1937 року.

Перші установчі збори УСС відбулися 16 березня 1924 року у Львові, на яких були представники спортивних клубів Львова, Станіслава, Перемишля, Тернополя, Дрогобича та Золочева.

21 жовтня 1925 року було затверджено статут польським сеймом у Львові, Український Спортивний Союз стає самостійним товариством і починає здійснювати керівництво спортивного руху в Галичині. Першим головою УСС було обрано Осипа Навроцького.

Чималих зусиль докладав УСС для проведення “Запорізьких Ігрищ” в період з 1925 року до 1929 року. Ще одним важливим внеском у розвиток спорту в Галичині було впровадження щорічного свята, яке мало назву “День Українського Спортівця”. Вперше День Українського Спортівця було проведено 23 травня 1926 року у Львові. Ідею проведення цього спортивного свята відразу підхопили спортові товариства усього краю.

Другий дуже важливий період у діяльності УСС припадає на час від запровадження в Галичині “пацифікації” в 1930 році до повної ліквідації товариства 1937 року. Під час “пацифікації” проводилося нищення всього українського, не обминуло це лихо і УСС. Виникло скрутне становище у фінансуванні союзу, що не дозволяло проводити “Запорізьких Ігрищ”, видавати пропагандистську літературу.

У 1931 році при Українському Спортовому Союзі у Львові було створено “Лікарсько-спортову пораду”, діяльність якої призначалася для медичного обстеження спортсменів українських клубів. Саме ця порада була перепусткою на змагання для кожного спортівця УСС [2].

Період від 1935 року до ліквідації товариства був найкращим у діяльності УСС. На початку 1936 року Український Спортивний Союз об’єднував понад 90 різних товариств і клубів.

Важливим було те, що в 1935 році Спортова Рада впроваджує в життя “Відзнаку Фізичної Справності” для членів УСС. Польська влада всякими способами перешкоджає цьому, починаються переслідування членів союзу, які носять відзнаку [3].

4 серпня 1937 року польська адміністрація ліквідує УСС та Український Студентський Спортивний Клуб, який був у структурі Українського Спортивного Союзу. На час ліквідації Український Спортивний Союз об’єднував понад 120 різних спортивних товариств, клубів та секцій.

20-ті роки ХХ століття характерні постановкою проблеми національного виховання та розвитку шкільної фізичної культури. У статті “Розвій руханки серед українців” Тарас Франко висловив думку з приводу того, яким повинно бути виховання в українських школах. Він пише: “Маю враження: щойно вихованці українських шкіл збудують Україну! Старе покоління надто м’яке, опортуністичне, до того пересякле російщиною і без ненависти до неї не здатне керувати державним кораблем. Ті, яким мимо ударів історії й досі не вивітрів з голови федералізм (за всяку ціну!) мусять вимерти й дати місце новим свіжим силам” [4, 140].

Поряд із цим великої уваги приділялося шкільній руханці. Рекомендовано застосовувати такі вправи, які “мають фізіологічну вартість (призводять до швидкого обігу крові, а не занадто втомлюють, вправи, що зміцнюють м’язи і збільшують рухомість суглобів)”. Ідеологами УСС вказано на те, що “важкість вправ слід поділяти залежно від віку і пола”. Більше уваги слід приділяти вправам, що “дадуться примінити в практичному житті: еластичний, рівний хід чи марш зі співом, стартовий біг швидкий і на витривалість”. Зазначається, що в шкільній руханці необхідним елементом навчання є “ритм у виді співу, музики, танцювальних кроків, ритмічних рухів” [5].

Година руханки, на думку діячів УСС, повинна складалася з трьох частин: “початкових вправ, головних і кінцевих”. Вони зауважують, що “при укладанні вправ треба оминати форсовані вправи ніг, отже даємо вправи переважно рамен і туловища” [6].

Результати дослідження дають підстави вважати, що Український Спортивний Союз за своїм характером і змістом був прогресивним суспільно-педагогічним явищем. Його ідеї та діяльність сприяли:

- суттєвому розширенню кола національних навчально-виховних питань в умовах національного гноблення;
- залучення молоді до числа потенційних учасників процесу національно-культурного відродження краю та загальноукраїнського національно-визвольного руху;
- консолідації української сільської, міської, учнівської та студентської молоді Галичини навколо національної ідеї;
- формуванню основ ведення здорового способу життя, активним заняттям фізичною культурою та спортом;
- розгортанню цілеспрямованої і багатогранної культурно-просвітницької роботи серед українського населення.

В Українському Спортовому Союзі та в подібних їм організаціях утверджувалися гуманістичні принципи і норми стосунків між людьми, побудовані на дружбі, взаємній підтримці та допомозі, співробітництві, тобто ті, які є загальнолюдськими цінностями. Все це сприяло формуванню високоморальної, творчої та інтелігентної “людини від спорту”, людини, яка б відповідала вимогам творця незалежної держави у надзвичайно складний міжвоєнний період.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гладкий Я. Спортовий альманах // Ідея й суть фізичного виховання. — Львів, 1933. — Ч.8. — 7 с.
2. Спорт // Ідея й рішення. — Львів, 27 березня 1937 р. — Ч. 4. — 2 с.
3. Спорт // Де сила — там воля вітає. — Львів, 11 вересня 1936 р. — Ч. 4. — 3 с.
4. Франко Т. Розвій руханки серед Українців. — Коломия — Львів: накл. “Сокіла-Батька”, 1923. — 200 с.
5. Готові // Про спортову перевтому. — Львів, 25 березня 1935 р. — Ч. 6. — 2 с.
6. Вогні // Фізичне виховання молоді. — Львів, квітень 1932 р. — Ч. 7. — 55 с.